

Feljegyzések Lin-csiről

Közreadja Sári László

21.

Azt mondta egyszer egy tungsani szerzetes Lin-csinek (egyébiránt Liang-csie a neve, hallomásból magam is ismerem), hogy neki az égvilágon semmilyen tudása nincs a világról. Vagyis nem tud semmit. Mert nem mer tudni.

Amikor például meg kellene különböztetnie egymástól két dolgot, szinte rátör a félelem, annyira megoldhatatlannak érzi a feladatot. Legtöbbször képtelen jellemző jegyeket találni, amelyek alapján szét tudná választani őket.

Nem látja a különbséget jó és rossz, szép és rút, kicsi és nagy, külső és belső között, de még a semmi és a valami, a létezés és a nem-létezés, az élet és halál között sem. Egyszerre látja ezt is, azt is, minden dolog egyszerre ilyen is meg olyan is a szemében. Hogyan merjen akkor dönteni?

Lin-csi azt is elmesélte, hogy mivel magyarázta ezt a tungsani. – Túl közel van egymáshoz minden. Túl közel – mondta neki Liang-csie, szinte elkeseredetten. De Lin-csinek tetszett ez a tanácsstalanság. Mindig dörzsölte a tenyerét, amikor a gondolat homályos, ingoványos területre tévedt.

– Remek fickó vagy, Liang-csie! – fordult feléje. – Csak arra érdemes járni, amerre nem lehet. Csak ott érdemes kérdezni, ahol nincsenek válaszok. Ahol így is van meg úgy is, ugyanakkor se így nincs és se úgy. Egyszerre érvényes az állítás meg a tagadás is.

De még ennél is bonyolultabb a világ, tungsani! Megfejthetetlenül bonyolult. Ugye, tudod? Éppen ezért kell örökké kételkedned, cáfolnod és támadnod a közhelyek mestereit, a diadalittas zápult agyuakat, akik azt hiszik, hogy tudják, mi a jó és mi a rossz, mi a szép és mi a rút, mi a kicsi és mi a nagy, mi az élet és mi a halál. Kételkedj bátran, mert igen sokat nyersz vele. A kétely maga a legteljesebb szabadság!

Elbeszélése szerint ezekkel a lelkes szavakkal üdvözölte Lin-csi a tungsani kétségeit saját ítélőképessége iránt. Lin-csi mindig is meg volt győződve róla, hogy a bármit is erő bölcséleti felismerések csakis a kétely legsötétebb mélyéből támadnak. Ezért szerette önmagát és minket is gyakorta kétségbe ejteni, s ott tenni fel a kérdéseket, ahol már csak a rémület, a félelem az úr, ahol már csak a lélek farkasai csaholnak, s nincs többé hatalma rajtunk a hamis cimborának, az elmének.

Így beszélt hát Lin-csi apát a tungsani Liang-csie szerzetessel egykor, én pedig, Su-la-ce szerzetes, ifjú híve, följegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Akik azt hiszik, hogy tudják, mi a jó és mi a rossz, mi a szép és mi a rút, mi a kicsi és mi a nagy, mi az élet és mi a halál...” Igen, ők a közhelyek mesterei. Öntelt, fölényes, harsogó társaság. Magam is tapasztaltam már, mennyire ostobák. Ők azok, akik a dolgokat minden kétség nélkül megítélik, szétválasztják.

Ahol létezik efféle kettősség, az nem a valóságos világ. Akik megkülönböztetnek, nem a valóságot látják. A valóságban nincs kicsi és nagy, nincs külső és belső, nincs közeli és távoli, nincs létezés és nem-létezés. Nincs kérdés és nincs válasz. Nincs kettősség. Vagy az egy van, vagy a végtelen. A jelenségek és a fogalmak párba állítása csupán az elme korlátozottságából fakad.

Mert az értelem nem a természet rendjét fedi fel, hanem a sajátját.

„Felfedni a valót,
be kell jutnod a városba.
A szellem városába
a lélek kapuján.”

Ezt mondták erről a régiek.

22.

Egy nap vándorszerzetes érkezett Lin-csi apát kolostorába. Lin-csi el is tanácsolta rögvest, ám az utolsó pillanatban észrevett a hátán egy szép héthúrú lantot, melyet a vándor az izsákjában cipelt. Vutongfából készült, olyan tiszta és csillogó volt, mintha nem is egy rongyos-poros vándoré lenne, hanem valamelyik pompás palota zenészéé.

– Állj csak meg, szerzetes! Nem kell annyira sietned – szólt utána Lin-csi, s a vándor megállt. – Ha kolostorunk lakóinak megmutatod, hogy mit tud a hangszered, pár napra megosztjuk veled kosztunkat és hajlékunkat. – A vándor tekintete felragyogott, arca máris jobban illett a hangszeréhez.

Addigra már a kolostor minden zugából előkerültek a szerzetesek, mi, novíciusok is szépen felsorakoztunk az udvaron. Még az idősebbek között is akadtak néhányan, akik életükben nem hallottak lantjátékot, a novíciusok között pedig többen is. Különösen az egyik velem egykorú fiú jött igen nagy izgalomba, úgy hívják, hogy Jao-san. Míg a vándor elővette és hangolta a hangszerét, Jao-san olyan idegesen fészkelődött, forgatta a fejét, hogy azt hittük, máris megzakkant. Ám a felhangzó lantjátéktól megnyugodott, lecsukott szemmel, bódultan dülöngélt, vonásai kisimultak, bőre kipirult, majd kicsattant.

A vándor tökéletes művésznek bizonyult, a játéka kifinomult volt, könnyed, átszellemült és ihletett. Simogatták a lelkünket a csendes csörgedező szólamok. Azután a könnyed dallamok után egyszer csak félelmetes hatású muzsika hangzott fel a mester keze alól, bűvös, csodatévő erejű. Ez hosszan kitarva zengett, majd még ez is fokozódott. Azt sem tudtuk, kik vagyunk, hol vagyunk, teljesen elvarázsolt minket a zene. Amikor a művész a végére ért, hosszú csend lett úrrá az udvaron, meg sem tudtunk szólalni. Ahogy kissé magunkhoz térünk a kábulatból, akkor vettük csak észre, hogy Jao-san ájultan fekszik a földön. Összerogyott, és meg se moccan. A szakács azonnal ott termelt mellette egy nagy vödör vízzel, és nyakon öntötte vele. Jao-san azonnal feltámadt, és mintha mi sem történt volna, vigyorogva a zenészhez lépkedett, és megkérdezte tőle, hogy mi volt az, amit játszott.

– A saját kompozícióm – felelte az szerényen, egy kissé még meg is hajolt a fiú felé. – Köszönöm, mester – szólt erre Jao-san, de még mindig eléggé értetlen képpel tovább kérdezett. – És el tudnád nekem magyarázni, hogy mindez mit jelent? – Hogyne! – válaszolt Jao-sannak készségesen a művész, majd újra belefogott a műbe, és hangról hangra eljátszotta neki ugyanazt. – Ezt jelenti – szólt a végén, s újra meghajolt. Jao-san viszont újra elájult, a szakács újra felmosta, s most megint zavart képpel forgolódott, nyugtalanzkodott. Azután lecsillapodott, és félrehúzódott. Este a vacsoránál azt mondta, hogy Buddhává vált, megvilágosodott.

Ez történt egyszer Lin-csi apát kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-

ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Egyszer csak félelmetes hatású muzsika hangzott fel a mester keze alól, bővös, csodátévő erejű.” A zene hatalma. Ettől féltek valamikor a Mennyei Birodalom hivatalnokai annyira, hogy egy kétségbeesett rendelettel betiltották a muzsikát országshoz. A zene elbódítja a zenészt és a közönséget, elvonja az emberek figyelmét a munkájuktól, a feje tetejére áll az egész világ – állították. Most értettem meg, hogy nem is volt alaptalan a félelmük.

Lin-csi már beszélt nekünk korábban különféle zenepalotákról meg az Égi Zene Illatának Jádekertjéről, ahol a lant húrjainak minden pendítése csodás átváltozásokat okoz, ám úgy hallgattuk mindezt, mint egy szép mesét. És lám, ez a jelentéktelen külsejű, kopott vándor most bizonyította a zene hatalmát. Éppen itt, nekünk, Lin-csi szerzeteseinek, a Huo-to folyó partján, ahol és amikor Jao-san novicius a gyönyörűségtől buddhává vált.

23.

Lin-csi azt mondta, egyáltalán nem ritkaság, hogy hangok, fények, fizikai élmények hatására döbbenünk rá a valóságra, ismerjük fel a világ valóságos természetét. Senki ne ámuljon hát, hogy Jao-san szerzetesünk a lantjáték hangjaitól vált buddhává. – Mi sem természetesebb – állította Lin-csi, és csak vonogatta a vállát, amikor a szerzetesek erről kérdezték.

– De hát akkor nem kell mást tennünk az üdvösségért – estek neki a tanítványok kórusban –, mint leültetni a zenészt a kolostor csarnokában, felsorakoztatni a híveket, és addig pengetni a lant húrjait, míg szép sorban meg nem világosodunk mindannyian! Minden egyéb igyekezet felesleges erőfeszítés!

– Nana! Nana! – horkant föl Lin-csi. – Azt hiszitek, hogy feltaláltátok a buddhagyártást?! Ti meghibbantatok, szerzetesek! Nem ilyen egyszerű az üdvözülés! Nincs buddhagyár! Mindenkinek más az útja a tökéletességhez, és nem ismerhetjük egymás útjait. Mit gondoltok, mi lenne a világból, ha mindenki egyformán boldogulna, ha mindenki ugyanúgy üdvözülne? Ha lenne rá recept, és mindenki előállíthatná magának a tökéletességet? El tudjátok ezt képzelni, ti kergebirkák?!

– Ha mindenki egyformán boldogulna, ha mindenki ugyanúgy üdvözülne, ha mindenki elő tudná állítani magának a tökéletességet, az maga lenne a mennyi birodalma – válaszolta megdöbbenve az egyik szerzetes.

– Egy frászt! – kiáltotta Lin-csi, mintha darázs csípte volna meg. – Egy frászt! Az a pokol lenne! A földi pokol. Mintegy varázsütésre, bárgyú, túlvilági vigyort öltene magára minden tökkelütött, mert azt hinné, hogy tökéletessé vált. Hene naplopóként tengetné az életét, esze ágában nem lenne elvégezni a munkáját. Mindenki egy csapásra elszállna, mint a majomkirály, amikor ellopta a hallhatatlanság barackjait. Azután meg hamarosan átharapnátok egymás torkát...

Rendje van a születésnek, szerzetesek, rendje van az élet múlásának, rendje van az átváltozásnak. Kinek-kinek más és más. Sohasem fogtok egyszerre és egyformán megvilágosodni, ne is gondoljatok rá! – Szólt Lin-csi, s a földhöz vágta elméledő számolyát, nehogy közénk hajítsa dühében. Aztán még hozzátette: – A zene nagy hatalom, de azért mégsem mindenható! Nem létezik ilyen emberi találmány.

Így szólt egykor Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Senki ne ámuljon hát, hogy Jao-san szerzetesünk a lantjáték hangjaira vált buddhává!” Mondta Lin-csi. Nem is ámulok, csak azon tűnődöm, szerencsés-e a fickó vagy éppen balszerencsés. Mert elvette tőle a sors a játékát. Már sohasem hiheti, hogy ő építette föl magát, ő érte el a célt, a saját erejéből jutott el az örökkévalóságba. Az ölébe hullott a buddhaság.

És azon tűnődöm még, hogy ha különbözőképpen válunk Buddhává, akkor vajon különböző buddhák leszünk-e. Jao-san más buddha-e, mint amilyen én, Su-la-ce leszek?

És Lin-csi? És a többiek? Ahány félek vagyunk ideát, a Huo-to folyó partján, annyiféle buddhák leszünk odaát? Én szeretném, ha legalább egy kicsit Su-la-ce maradnék...

Szépen, könnyedén kimegyek az egyik kapun, és bemegek egy másikon. Lassan megek, mert tudom, hogy itt, ezen az úton hullik ki belőlem a test és a szellem. Lépésről lépésre szabadulok meg tőlük. És mégis Su-la-ce maradok. Ott leszek végre, ahol már nincs múlandóság, és nincs örökkévalóság sem. Csak Su-la-ce buddha van, az egy és végtelen.

24.

– *Hívek! A köznapi életről most csak annyit, hogy nincs más út a tökéletességhez! Értitek, álmodók?! Nincs más út. Nincsenek trükkök, praktikák, nem lehet megúszni az életet. A köznapi élet maga az út!*

Csak a legbölcsebbek tudják, hogy az ember egynemű az Éggel és a Földdel. Azt pedig még kevesebben, hogy ezért együtt kell élnie velük. Az embernek lázas figyelemmel kell kísérenie az Ég és a Föld változásait, a változásokhoz mindenkor igazodnia kell, mégpedig finoman és puhán, sohasem szabad szembe szegülnie. Ezen túl, az embernek részt kell vennie az Ég és a Föld munkájában, közösen kell azt végezniük: együtt érlelni és óvni az életet. Aki ebben nem vesz részt, az meg sem született egészen, fel sem nevelkedett, nincs helye sem a földi, sem az égi világban, s nem lesz emléke sem.

Csak annak lehet otthona Égen és Földön, aki elfogadja az igát, tűri a veszőségeket. Így szabadul meg az igától és a veszőségektől, anélkül, hogy lázadna. Ezáltal lesz érényes, ezáltal lesz nemes. Mert a tökéletességhez vezető út a köznapi élet maga.

Így szólt egy nap Lin-csi a hívekhez, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Annak lehet otthona Égen és Földön, aki elfogadja az igát, tűri a veszőségeket. Ezáltal szabadul meg az igától és a veszőségektől, anélkül, hogy lázadna.” A bölcs ember így kerüli el a küzdelmet. Így kerüli el a sebeket, amelyek testét és lelkét érnék, ha szembe szállna az Ég és a Föld törvényével. A bölcs illeszkedik és hajlik, mint a fenyő ága, amikor leveti magáról a ráhullott hó terhét. Lin-csi szavait hallgatván, erre a következtetésre jutottam én, Su-la-ce szerzetes.

„Ne lázadj és ne szeress,
ne menj a tökhéjba beljebb!
Nincs mit keresned:
ami kint, az bent. Érted?”

Ezt a strófát akasztotta egyszer a Keleti Csarnok bejárata fölé Lin-csi. Azt is értem, hogy miért tette föl, és azt is, hogy miért vette le.

25.

– *El kell mondanom egy történetet, szerzetesek, hogy jól értsétek a köznapi élet fontosságáról szóló tanítást. Nem fejem ki a jelentését, ám kifejtés nélkül is olyan lesz, mint egy fénysugár, mely sötét elmétekbe hatol. Egyetlen rövidke történet csupán, köznapi és egyszerű, nehogy az emelkedett szavaktól megszédüljétek és tántorogjatok! Mert filozófiából is megárt a sok, költészetből meg pláne! Erteni fogjátok, ne aggódjatok. A történet jó példával szolgál a köznapiság értelmére és céljára. Hallgassátok, hát!*

Egy alkalommal Hszü Jen barátom, a csunglingi apát a hegyek között kószált. A nagy hőségben behúzódott egy lombos páfrányfenyő alá, és elszenderedett. Favágás hangjaira ébredt, egy barlang szája előtt idős szerzetes vágta a fát. Csak úgy röpdöstek a forgácsok, az öreg karja meg se állt. Amikor egy nagy halomnyit összevágott már, behordta a barlangba, majd két üres csöbörrel elindult lefelé a hegyoldalon. Alig telt bele néhány perc, máris megjelent a teli csöbörökkel, odaállította őket a barlang szája elé. Ezután két kosár gombát

vett elő egy bokor hűvöséből, a kosarakat egy széles tisztás közepére vitte, majd egy méretes farácsot cipelt oda mellé. A rácsot lefektette a fűre, és szép sorban elkezdte kirakosgatni rá a kosarakból a gombát.

Ekkor Hszü Jen apát előlépett a páfrányfenyő árnyékából, ahonnan az öregot figyelte, odament hozzá, és tisztelettel köszöntötte.

– Mondd, remete! Miért végzel idős korodra ennyi nehéz munkát? – kérdezte aztán.

– Mert itt vagyok – felelte az öreg kurtán.

– És miért a tűző napon dolgozol? – kérdezte megint az apát.

– Mert a nap is itt van – szólt a remete, s tette tovább a dolgát.

Hszü Jen apátnak nem volt mit felelnie erre. Elkészönt a remetétől, s ballagott tovább az útján.

Ez volt a történet, szerzetesek, melyet azért meséltem el, hogy megvilágítsa nektek a köznapiság értelmét és célját.

Így szólt egyszer híveihez Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Rövidke történet csupán, köznapis és egyszerű, nehogy az emelkedett szavaktól megszedüljétek és tántorogjatok! Mert filozófiából is megárt a sok, költészetből meg pláne!” Tudja fene! Filozófiától és költészettől talán nem is olyan rossz tántorogni.

De ehhez a történethez valóban felesleges a kifejtés. Nem ayalok kommentáron, álmos vagyok. És alszom, mert itt vagyok. És az ágyam is itt van, meg a cellám, meg az éjszaka.

26.

Jang-san szerzetestársunk ma egész nap duzzogott. Azt morogta, hogy Lin-csi képtelenségeket beszél. Mi az, hogy „filozófiából is megárt a sok, költészetből meg pláne”? Mitől nagyobb falat a költészet, mint a filozófia? Ez örültség, mondta, és tovább morgolódott. Estére minden Lin-csi fülébe jutott.

– Ide figyelj, Jang-san! Alighanem igazad van. Szeretném ezt a többieknek is a tudomására hozni. Hívd ide őket a csarnokba, beszéljük meg a dolgot – szólt hozzá, s mi pedig Jang-san hívására szépen felsorakoztunk a csarnokban. Égett bennünk a kíváncsiság.

– Hívek! Jang-san szerzetestársunk azt állítja, hogy a költészet semmivel sem több, mint a filozófia. Igaza van. Én is ezt állítom. Mégis azt mondtam legutóbb, hogy a költésztől könnyebben megtévedhetek, mint a filozófiától. Ez viszont igaz. A költészet sokkal csaljább, mint a filozófia. Még egy gondolattalan költemény is lehet ránk nagy hatással! Pedig az ilyen: üres szépelgés csupán. Éppen ezért, én magam csakis azt tekintem valódi költészetnek, mely filozófia és poézis egyben. Az ilyenből viszont tényleg könnyebben megárt a sok, mint a poézis nélküli filozófiából.

De nem magyarázkodom, nem ezért gyűltünk össze. Azt szeretném, ha jól látnátok ezt a különbséget. Ha látnátok, hogy a költőiség gyakorta pusztán alruhája egy-egy hitvány gondolatnak. Ha látnátok, hogy a tetszetős költői forma takarhat téves felismerést vagy hibás következtetést. Olykor mégis elfogadjuk az ilyet, mert meggyőző a formája. Ez akár életveszélyes is lehet.

Ezért kell nagyon vigyáznotok például a versbe foglalt szentenciákkal, gnómákkal, amelyek igen gyakran végiggondolatlanok, kibontatlanok. Az igazi gondolat mindig helyes felismerésből származik, ezért bír bölcséleti értékkel, valamint mindig finoman árnyalt költői nyelven van kifejtve.

Mindent összefoglalva, szerzetesek, azt javasolhatnám, hogy a mi köreinkben ezután csakis versben legyen szabad filozófiát írni. És még azt, hogy csakis filozófiát legyen szabad versbe foglalni. Egyik a másik nélkül egy döglött kutyát nem ér! Ez a véleményem. De mégsem mondom, hogy kizárólag filozófiával töltsétek meg a költészetet. Mert van azért itt más is. Itt van például az érzés. A lélek hatalmas képessége. Sem az életünkben, sem a költészetben nem pótolhatja az érzést a gondolat. És az érzés is a költészetre van utalva. Legillőbb ruhája: a költői forma.

Nahát ennyi mindenre rávilágított Jang-san finom észrevétele a filozófia és a költészet viszonyáról. Belelátunk az imént az érzés és a költészet viszonyába is. Ezek azért fontos dolgok, mert a gondolat és az érzés kifejeződései alkotják az emberi lény minden művét.

Ott járunk, ahol már jártunk egyszer. Mi azt valljuk, hogy ami a világon fontos, az csakis a költői látás képességével ragadható meg. „Ennek híján a dolgok valóságos arca rejtve marad előttünk. Hát, ezért kell költővé lennetek, szerzetesek!” Fogalmazzuk meg akkor a következtetésünket, s ma is éppen erre a felismerésre jutottunk.

Ugye, megértitek, híveim, ha ennek az eszmefuttatásnak a végére nem illesztkeztél strófát?

Így szólt egy nap Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„A költészet sokkal csalfább, mint a filozófia. Még egy gondolatlan költemény is lehet ránk nagy hatással! Pedig az ilyen: üres szépeltetés csupán.”

Én ebből az egészből arra következtetek, hogy aki nem ismeri a szó fortélyát, az elveszett. Értem én Lin-csit: költősen kell élni az életet, hogy lássuk a színpompás részleteket. Egy kicsit a valóság felett. Aztán majd pontosan így kell felidézniük is: pompás, fortélyos szavakkal festeni az emlékeket.

Engem olykor elragadnak a költői szavak, hiába nincs bennük gondolat. És kicsúszik a kezemből az érzés is.

Ennek az eszmefuttatásnak én sem illesztkeztél a végére strófát.

27.

– Mondd, apát! A Magasztos Buddha miért választotta szét a nőket és a férfiakat külön kolostorokba? – kezdte egy nap izgatottan a reggeli beszélgetést Fa-jün szerzetes. – Miért laknak külön a nők, külön a férfiak? Azért, mert szerzetesek vagyunk, lakhatnánk mi is úgy, mint a családok. Együtt mind, meg a gyerekek.

Lin-csi már korán elhagyta szülei házát, igen fiatalon szerzetesnek állt, de nyilván voltak emlékei a családi életéről, s ismernie kellett a kolostori rend értelmét. És tudhatunk néhányan – bár ő sohasem beszélt róla – ifjúkori álmainak főszereplőjéről, a holdvilág arcú, égi lányról is. „Haja fénylett, mint a holló tolla, kékesfekete szemöldökének íve, akár az újhold sarlója, vagy karcsú ívű fűzfalevél. Barackvirág szeme tiszta és meleg, orrának finom hajlatait, mintha jáspisból metszették volna, kerek arcán pirosuló és feszes volt a bőr. Arca olyan makulátlan, mint az ezüstkehely, alakja karcsú, szökkenő.” Ilyennek tűnt fel az ifjú Lin-csi szemében az égi lány, amikor álmaiban nála járt.

Fa-jün kérdésére az öreg apát mégsem válaszolt azonnal. Hosszan elgondolkozott, a csarnokban sejtelmes csend uralkodott. A szerzetesek mindig is kerülték az efféle kérdéseket.

– A Magasztos Buddha azért választotta szét külön kolostorokba a nőket és a férfiakat, mert nem ismerte fel, hogy mily nagy áldás a férfinak az asszony, és az asszonynak a férjember – kezdte aztán Lin-csi a választát. Épp ilyen komolyan, megfontoltan folytatta. – Másrészt viszont úgy ítélte meg, hogy az asszony túlságosan is bonyolult szerkezetű lény, veszélyes dolog együtt élni vele. Gyakran teljesen elvonja a férfi figyelmét a szellemiektől, a bölcelet általános kérdéseitől. Megzavarja tünődéseit, melyek segítségével felismerhetné létezése értelmét. Nehéz a járás ezen a tájon, az asszonnyal még nehezebb. A nő túl konkrét, a férfi pedig egyetemes akar lenni. A hiúsága követeli.

Így látta ezt a Magasztos Buddha India földjén, ezért választotta szét a nőket és férfiakat külön kolostorokba. És ezért választjuk szét mi is, itt a Középső Birodalomban. – Felelt végül az apát Fa-jün szerzetestársunk kérdésére. Aztán ismét csend ült meg a csarnokot.

– Mennyire bonyolult szerkezetű lény az asszony, apát? – kérdezte végül megint Fa-jün. Bár e tárgyban igen gyakorlatlanok voltak a szerzetesek, gondolataik sűrűn köszáltak erre-felé. A világ felfedésének legrejtélyesebb, legizgatóbb kérdései voltak ezek. Mindannyian tudtuk, hogy megkerülhetetlenek.

– A gyerek és az anya viszonyában a női szerep egyáltalán nem tűnik bonyolultnak. Ezért a nő a gyerek legbiztosabb menedéke. Nincs erősebb védelem ennél. Ebből származik mindannyiunk ereje – fogott bele Lin-csi, majd így folytatta:

– Más tekintetben viszont, jómagam szinte csakis égi asszonyokat ismertem. Égi asszonyok égi otthonait, égi dalait. Bőséges azonban a földi asszonyokról szóló irodalom. Ezek részletezve tárják elétek, szerzetesek, hogy mennyire is bonyolult szerkezetű lény a földi nő. A magam részéről leginkább egy költői, ám igen alapos, régi indiai leírást kedvelek, mely minden bizonnyal Fa-jün kérdésére is kielégítő válasszal szolgál.

„Amikor az isteni nemzőatya, Tvasztri, meg akarta teremteni a nőt – kezdte idézni Lin-csi –, meg kellett állapítania, hogy már minden anyagát felhasználta a férfi teremtéséhez, és nincs miből előállítania a nőt. Így alapos megfontolás után fogta a Hold keringését, a kúszónövények kerekded mozgását, az indák simulékonyágát, a füvek remegését, a nád magasba nyúló karcsúságát, a virágok frissességét, a levelek súlytalanságát, az elefántormány vékonyodó karikáját, az özek szemének pillantását, a méhraj laza rendjét, a napsugarak örömteli ragyogását, a felhők zokogó panasztát, a nyuszik félenkségét, a pávák hiúságát, a papagáj keblének puhaságát, a gyémánt keménységét, a méz édességét, a tigris kegyetlenségét, a tűz izzásának meleg fényét, a hó hidegségét, a szajkó fecsegését, a kakukk csalogató hívását, a daru kétszínűségét és a fogoly húségét – s mikor mindez együtt volt, megteremtette belőlük a nőt, és odaadta a férfinak.” – Fejezte be Lin-csi az idézetet, mely a régi indiaiak elgondolását tárta elénk a földi nő lényének szépséges bonyolultságáról.

Fa-jün szerzetestársunknak még a lélegzete is elállt. Erre azért ő sem számított. Az ilyen asszonyt még a legerősebb férfinak is reménytelen feladat a közös úton tartani. „Valószínűleg helyesen ítélte meg a Magasztos Buddha: elég vesződéses dolog együtt élni vele. Mégis mennyire izgató lenne! Mennyire izgató!” Ezt gondolták közülünk legtöbben, de senki nem szólt egy szót sem. Egy lépéssel sem mertünk közelebb kerülni a titokhoz. Nem volt több kérdés, egy mukkanás se hangzott a csarnokban. Csak az elcsoszogó szerzetesek halk sóhajtásai.

„Ha így áll a dolog, Buddha urunk talán jól is tette, hogy szétválasztott minket egymástól...” A celláikban talán ezzel a gondolattal csillapították testük és lelkük hevületét az ifjabb szerzetesek.

Így zajlott egy nap a reggeli beszélgetés Lin-csi apát kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám esti homályában hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„A Magasztos Buddha nem ismerte fel, hogy mily nagy áldás a férfinak az asszony, és az asszonynak a férfiember.” Kár. Milyen nagyon nagy kár!

Attól tartok, nem tudok ma elaludni.

28.

Lin-csi hadilábon állt a vándorszerzetesekkel. Ez köztudott volt az egész Középső Birodalomban. Mégis folyamatosan jöttek és jöttek a Huo-to folyó parti kolostorba, mintha nem is hallottak volna róla. Az apát többnyire röviden eltanácsolta őket. Röviden és durván.

Lúdtalpas, hibbant csavargóknak és rühes szalmakutyáknak nevezte őket, a szellem koldusainak, akik kéregetve akarnak Buddha tanításához jutni. „Kolostorba jöttetek, nem piacra! Mit képzeltetek, hogy a tanítás répa?! Én nem szolgálom föl nektek, ne is várjátok tőlem! Buddha tanítása mély és olykor kifürkészhetetlen. Nem nektek való! Ti csak szaladgáljatok körbe a világban, és cipeljétek trágývával teli testetek halálotokig! Nincs tanítás, mely elérhető ilyen hiú törekvéssel, nincs tanítás, mely megragadható ily henye tapogatózással. Tőlem nem kaptok semmit!” Ilyeneket kiabált utánuk, mielőtt rájuk csapta volna a kolostor kapuját.

Egy nap azonban behívott egy vándort az udvarba. Nemigen szólt hozzá, csak állt előtte, és nézett rá. A kölcsönös üdvözlések után nem szólt a vándor sem. Kis idő elteltével Lin-csi bekísérte őt a Keleti Csarnokba. Mi üthetett belé, ki tudja? Talán elfáradt a nagy hőségben. Vagy meg akarta nézni magának a fickót tüzetesen.

– Van elgondolásod a világ folyásáról, szerzetes? – kérdezte tőle már odabent, újabb hosszú fürkészés után az apát.

– Nincs – felelte az, szintén hosszú csend után. – És neked van, apát?

– Nincs. Nekem sincs – szólt Lin-csi.

Olyanok voltak azon a forró nyári délután, mint akik nem is a Huo-to parti kolostorban ülnek, hanem valahol messze túl az egész földi világon. Mint akik már átléptek az örökkévalóságba. Lassúak, nyugodtak, halk szavúak.

– És tudsz valamit a taóról, szerzetes? – kérdezett megint Lin-csi.

– Nem. És te tudsz, apát?

– Nem. Nem tudok... Hát az Égről, az égi világról?

– Semmit. És te, apát?

– Semmit. Én sem... Érted a költészetet, a filozófiát?
 – Nem értem. És te, apát?
 – Nem. Én sem... Na és, ismered a Magasztos Buddha tanítását?
 – Nem ismerem. És te, apát?
 – Én sem... Mondd, mit ismersz egyáltalán? – tette még fel a kérdést Lin-csi, de nem volt a hangjában se érdeklődés, se lemondás. A vándor is egykedvűnek látszott, nem siette el a választ. Végül így felelt csendesen, de meggyőzően:
 – Ismerem a végtelen semmiséget, és tudom, mi végre születünk erre a világra.
 – Mi végre, szerzetes? – kérdezte tőle Lin-csi, ezt is inkább álmosan, mint kíváncsian.
 – Hogy annyiképpen éljük az életet, ahányan vagyunk, de mind ugyanúgy végezzük egyszer – szólt a vándor, az apát hallgatott. Azután kinyitott neki egy cellát, ahová behurcolkodott.

Nem sokat láttuk. Vagy ki sem jött a cellájából, vagy a környékbeli hegyeket járta, a folyóparton kószált. Nehéz volt a szavát venni, eddig egyetlen egyszer szólalt meg az apát reggeli beszélgetésein. Akkor azt mondta, hogy egyetlen fontos dolga van az embernek, méltón tölteni ki a rá szabott időt. Lin-csi megdicsérte érte. Ő is ezt tanította.

Azt hiszem, erre a felismerésre épült különös, szótlán barátságuk.

Ez történt egyszer Lin-csi apát kolostorában a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Annyiféleképpen éljük az életet, ahányan vagyunk. De mind ugyanúgy végezzük egyszer.” Ebből az következik, hogy okosabb nem gyötörni magunkat, nem kapaszkodni semmiért. A legkisebb erőfeszítéssel, méltón tölteni ki a ránk szabott időt.

Akik ezt értik, néma rokonszenvvel tekintenek egymásra. De már nemigen van miről beszélniük. Nem komorak, nem kedvetlenek. Sőt, úgy látom, hogy gyakrabban derűsek, mint az iparkodók. És mindig békések, szelídek.

Nem teher rajtuk ez a tudás.

29.

– Szerintem nincs olyan ember, hogy író. Olyan sincs, hogy festő, és olyan sincs, hogy zenész – jelentette ki egy nap váratlanul Lin-csi, mindjárt a reggeli beszélgetés elején. – Van viszont olyan, aki tudja, hogyan kell írni, hogyan kell festeni, vagy hogyan kell zenélni – szögezte le határozottan, mint aki ezzel le is zárta a témát. Le is zárta volna, és elviharzott volna a csarnokból, ha szerzetesei hagyják. De túl sok volt köztünk a tollforgató, hát persze, hogy egyikünk azonnal megkérdezte:

– Mondd, apát! Mi a különbség az írónak nevezett tollforgató és az írástudó között?

– Írónak többnyire azt nevezik az emberek, aki állandóan ír. Állandóan és sokat. Szinte nem is képes mással foglalkozni. Ez viszont egyáltalán nem jelenti azt, hogy tudja, hogyan kell írni. Ez csak azt jelenti, hogy fölrajzolja egymás után az írásjegyeket.

Aki viszont nem író, csak tudja, hogyan kell írni, az nagyon ritkán vet bármit is papírra. Akkor is beéri kevéssel. Szinte utálja az írást, alig várja, hogy végre mással foglalkozhasson. Minden mondata kifogástalan, mégsem gondolja magáról, hogy író. Ő csupán tudja, hogyan kell írni – felelt Lin-csi, megint úgy, mint aki csak felmondja az idevágó szabályt.

– Na de honnan tudja, hogyan kell írni?! – csapott le mindjárt egy másik tollforgató szerzetes. – Nem onnan, hogy író?

– Nincs olyan ember, hogy író! Mondtam már! Csak olyan van, aki tudja, hogyan kell írni. Ezt pedig onnan tudhatod, hogy életed minden pillanatában figyelsz rá, hogyan beszélnek az emberek. És hogyan beszélsz te magad. Aztán elolvasod, hogyan írnak, és hogyan írsz te magad. Hogyha ezt elég sokáig csinálod, utóbb már tudni fogod, mikor helyes a beszéd, és mikor helyes az írás. És többé nem beszélsz össze-vissza, és nem írsz le zagyvaságokat.

Am ettől még nem vagy író, legfeljebb tisztességes ember, aki becsüli a másikat. Nem beszél tele a fejeket rossz mondatokkal. És tudja azt is, hogyan kell rendesen leírnia egy szöveget.

Na, értitek, szerzetesek?! Mert jó, ha legalább a magatok fajta tudja: az írás vagy nem írás dolga, becsületbeli kérdés. Semmi más! Figyelmeztetett Lin-csi, és már sarkon is fordult. Nem várta meg az újabb kérdéseket.

Ez történt egy nap Lin-csi kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes,

ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Az írás vagy nem írás dolga, becsületbeli kérdés. Semmi más!” A jó írás titka pedig az, hogy a tollforgatók örökké képezzék, de legfőképpen fékeznek magukat.

Lin-csi tipológiája szerint három fő csoportra oszthatók az emberek. Létezik az írók csoportja, azután a nem íróké, majd a nem író íróké. Az első csoport a legnépesebb és legveszélyesebb. A második kevésbé népes és kevésbé veszélyes, a harmadik pedig a legcsekélyebb létszámú és legveszélytelenebb. Azért, mert éppen ezek az utóbbiak, a nem író írók: a legjobb írók. Akkor is jók, amikor nem írnak, és akkor is, amikor írnak. Ők alkotják azok csoportját, akik tudják, hogyan kell írni. Ők azok, akik képezik és fékezik is magukat. A fékezés képessége azért igen fontos kérdés, mert a bőbeszédűségnél nincs rettegetesebb. A bőbeszédűség végzetes.

„A *cifra* beszéd nem bölcsesség,
a *sok* semmit meg nem ragad.
Csupán a kimondatlan szó szabad.
Az úton járok tudják csak,
mely szók nyitják a kapukat.”

Így mondták ezt a régiek. És így gondolja Lin-csi tanítványa, Su-la-ce szerzetes is. Ismeri és tiszteli a szabályokat. Még sincs könnyű dolga. Amikor olvassa, belepirul minden mondatába.

30.

Egyik reggel arra léptünk be a Keleti Csarnokba, hogy Lin-csi az elmélkedő zsámolyát rugdossa szórakozottan. Egykedvűen rugdosta maga előtt, lépésről lépésre, föl se nézett. Leszegett fejjel szólalt meg.

– Szerzetesek! Unom már az okosságokat. Fárasztanak. – Panaszosan, duzzogva beszélt, mint egy gyerek. Kint nyár volt és meleg, ragyogott a nap. – Olyan vagyok, mint egy fáradt ökör: Menjünk ki a folyópartra, heverjünk a fűben, aztán ugorjunk fejest a vízbe! Nincs kedvem itt savanyodni a falak között. Hagyjuk mára a filozófiát, gyerekek!

– Gyerünk, apát! Nyomás! – vágták rá habozás nélkül a szerzetesek, s már szaladtak is százfelé, ki-ki a cellájába a fürdőcuccáért.

Aztán kint a parton elkezdődött a ricsajozás, a lubickolás, a fejesugrálás, a félénkebbek csónakázni vagy sétálni indultak. Nekik hordozható elemóziát készített a szakács, azt vitték magukkal, az idősebbek még kalapokat, napernyőt.

Egyetlen lélek nem maradt a kolostorban. És egyetlen falat friss étel sem, mindent kihordtunk a partra. Aznap mindenki akkor falatozott, akkor rágcsálta a gyümölcsöket, amikor kedve támadt hozzá. Eszébe se jutott senkinek rendet tartani, tálkát mosogatni, kerti munkával vagy más tennivalóval törődni. Felrúgtunk minden szabályt.

Lin-csi eleinte a folyóparton üldögélt, majd a karját lóbálva, lengetve nagyobb sétákat tett, azután nekivetkőzött, és a vízben hűsölt, mint egy lusta bivaly. Amikor felfrissült, beállt a novíciusok közé, és fejeseket ugrált a mély vízbe. Ilyet még a legöregebb szerzetesek se láttak tőle. Nem legénykedett és nem bohóckodott, láthatóan jól esett neki a mozgás, a napfény, a nyár. Úgy elmerült az élvezetébe, hogy nem is törődött velünk. Mintha egyedül lett volna. Csak hébe-hóba mosolygott rá valamelyikünkre.

Azután lement a nap, és elcsendesedtünk. Ültünk a fűben, és bámultuk az utolsó alkonyi lepkéket és dongókat a vadvirágokon és a hibiszkuszbokrokon. Elrágcsáltuk a megmaradt gyümölcsöket, és felöltöztünk, mert már hűvös lett az este. De még mindig nem mentünk be. Néma csendben néztük a Holdat, hosszan, szinte mozdulatlanul.

Ez történt egyszer Lin-csi kolostorának szomszédságában, a Hou-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Azután kint a parton elkezdődött a ricsajozás, a lubickolás, a fejesugrálás, a félénkebbek csónakázni vagy sétálni indultak.” Így gyakoroltuk aznap a köznapiságot.

Ez volt Lin-csi legderűsebb tanítása. Ideológiailag is a helyén volt: nem volt benne semmi erőfeszítés. Ha egyszer majd szemléltetnem kell valakinek a köznapi élet e szabad formáját, elmesélem neki ezt a napot.

Ha éhes vagy, egyél,
ha álmos vagy, fektüdj le.
Ha hideg van, öltözz fel,
ha meleg van, vetkőzz le,
és ugorj fejest a vízbe!
Hűsölj, mint a bivaly,
és járkálj, karod lengetve.
Rágcsálj ízes gyümölcsöket,
bámuld a lepkét, a dongót, a Holdat.
Balgák néznek, nevetnek,
csak a bölcsek érthetnek.

31.

– Szerzetesek! Vang nagyúr megbetegedett a városban! Most hozta a hírt az egyik szolgája – szólalt meg Lin-csi egy reggel a Keleti Csarnokban, azután hallgatott. Kicsit toporgott, hümmögött, reszelte a torkát, mintha folytatni akarná, de nem szólt. Végül az egyik szerzetes megkérdezte.

– Mibe betegedett bele?

– Senki nem tudja – vágta rá azonnal Lin-csi, mint aki készült a válasszal. Aztán megint csak járkált, hümmögött, és nem szólt többet.

– Titokzatos a betegsége? – kérdezett újra egyikünk, hátha ezzel lendít a beszélgetésen.

– Titokzatos – felelte Lin-csi, és tűnődve, messze elnézett a fejünk fölött. Úgy látszott, aznap már egy szavát se halljuk. Most mi toporogtunk, mi hümmögtünk a kínos csendben, azt se tudtuk, merre nézzünk. Majd váratlanul és halkán mégis megszólalt az apát.

– Én magam is csak amennyit tudok az efféle dolgokról, hogy jó lenne, ha lenne az ember életének patakja, folyója vagy egy szép tava. Lennének erdővel borított hegyei, virágos, csalitos völgyei, lenne ege, saját napja és holdja, csillagzatja.

Jó lenne, ha lennének az élete patakjában, folyójában vagy tavában formás, színes kövei, hala, békája, mandarinkacsa-párja, lótuszvirágja, szitakötője, nádja, buzogánya, a parton fűzfája. Jó lenne, ha lenne az élete hegyeiben páfrányfenyője, dús lombú juharja, puszpángja, köztük fácánja, rókája, sasmadara. És kellenének a völgyeibe peóniák, hibiszkuszok, ázaleák és nárciszok, szirmaikra dongók, pillangók. És kellene, hogy fényes legyen a napja és a holdja, ragyogjon minden csillagja.

Szóval, akkor jó, ha minden ilyesmije megvan az ember életének – foglalta össze költői monológiát hirtelen és szárazon Lin-csi, majd ugyanígy hozzátette: – Hogy ne betegedjen meg! Értitek, szerzetesek?

– Értjük, apát! – vágtuk rá mindjárt.

– A fenét értitek! Én se értem. Csak sejtem, hogy így kellene valahogy lennie – mondta Lin-csi, és legyintett. Utált minden betegséget. Utálta, hogy nem szemtől szembe állnak ki ellenünk, hanem lesből, hátulról támadnak. És nehezen viselte, hogy erősebbek nálunk. Dühösen, csattogó léptekkel vonult ki a csarnokból.

Ez történt egyszer Lin-csi apát kolostorában, a Huo-to folyó partján, s én, Su-la-ce szerzetes, ifjú tanítvány, feljegyeztem. Majd cellám homályában, mielőtt mély, éji álomba merültem, hozzáfűztem kommentáromat.

Su-la-ce kommentárja Lin-csi tanításához:

„Akkor jó, ha minden ilyesmije megvan az ember életének...” Hegyei, völgyei, vizei és égboltozatja. Közöttük legyen szilárd horizontja. Hogy tudja, meddig tart a földi, és hol kezdődik az égi világ.

„Így kellene valahogy lennie.”